

Gyógypedagógiai filozófia

„Minden virágnak külön illata van, jellegzetes alakiséga,
mégsem rontja ez a pompa a kert egységét”
(Jókai Anna)

Mielőtt a Kedves Olvasó túlságosan megrettenne a fenti címtől, gyors magyarázattal állok elő. Úgy gondolom, minden *fontos cselekedet* mögött egy bölcséleti gondolatiság kell, hogy álljon, ami megalapozza, hitelessé teszi és szellemiségével hatja át ezt a bizonyos *fontos cselekedetet*. A pedagógia – ezen belül (egész pontosan: ezen fölül) a gyógypedagógia – ilyen igen *fontos cselekedet*. Személyes, egzisztenciális, spirituális megérintettség. Meggyőződésem, hogy alapjában véve nem tudomány, sokkal inkább művészet, mégpedig szakrális cselekedetekből megkonstruált művészet. Mondják, hogy hivatás; az is, ha emlékezünk a fogalom belső jelentéstartalmára: *hívás, elhivatottság, meghívottság*, sőt a *hit, hűség* fogalmaink is gyökereiben közösek. Tudjuk azt is, hogy a hűség nem maradiságot takar, sokkal inkább a tradicionalitás megőrzését, illetve megőrizve megújulását. Hegel német lévén az *aufheben* kifejezést fedezi föl újra filozófiája számára, amelynek jelentése hármas értelmű: egyrészt „fenntartani”, másrészt „véget vetni”, harmadrészt „felemelni”. Fontos, hogy a nevelés bipoláris jellegét is jól értsük, hiszen a nevelés során *önmagunkra és másokra* gyakorolunk hatást azért, hogy értékeket fejlesszünk ki *önmagunkban és másokban*. Ennek transzcendentális feltétele az örök értékek világa, amely felé minden nevelésnek vezetnie kell.

Napjaink sorsdöntő

gyógypedagógiai-pedagógiai aspektusú kérdése éppen ez a *megújulva megőrzés*, vagy *megőrizve megújulás* – ha úgy tetszik *fenntartva véget vető, felemelő* – képessége. Ha ez harmonikusan, vagy témánknál maradva, dialektikusan valósul meg, akkor van remény arra, hogy a magyar gyógypedagógia újra méltó helyére *emelődik*, amihez még egyfajta filozófiai (filo-szophosz = bölcsesség szeretete) szemlélet nyújthat alázatos segítséget. Egyszerűsítsük le most a filozófiai szemléleteket két végpontra, nevezetesen materialistára és idealistára, és osszuk képzeletben ketté a mi gyógypedagógiánkat is e két szemlélet mentén materialistára és idealistára. Mit jelent esetünkben ez a két gyógypedagógiai szemlélet? Természetesen két gondolati végletet, melyek mellé felsorakoztathatók – mint a filozófiában is – a különböző rendszerek. A materiális (anyagelvű) gyógypedagógiai szemlélet azt jelenti, hogy van például száz megtermékenyített petesejt és abból kilencven a normalitás kategóriájába sorolható, öt életképtelen és további öt életképes ugyan, de valamilyen fogyatékosági tényezőt hordoz magában. Ezek a rideg, materiális, racionális tények. Kilencven hasznos (pragmatikus, utilitáris) a világ számára, ötten nem kell foglalkozni, mert életképtelensége révén nem jelenik meg a világban (legfeljebb a még semmitmondóbb és rideg statisztikákban) így nincs is különösebb haszon vagy kár. Nem válik gazdasági, fogyasztói, munkaerői tényezővé, és ami ilyen, az tulajdonképpen nincs is. Marad még öt, ami gond a társadalomnak, neheze van a gazdaságnak, töredékes értéket termel csak, nem illeszhető be semmilyen úgynevezett normál rendszerbe sem (ami meg erőszakosan történik, azt integrációnak kezdjük hívni), kilóg a teljesítmény és ismerethalmaz elvű pedagógia lendületes nyomvonalából, rontja a „tudásalapú” (szeretet nélküli?) társadalom renoméját. Fogyatékosága ellenére többletigényeket fogalmaz, illetve fogalmaztat meg.

A helyzet olyan, mint

amikor *Csuang-ce* egyszer a tao emberéről szóló példázatában egy óriási fáról ír. A fa ágai görbék csomósak, deszkának alkalmatlanok. Gyökerei szerteágazóak, korszó nem készíthető belőlük. A levelei keserű ízűek, átható szaguk bódító. De a fa tündöklő szépséggel magasodik a táj fölé – és nem jó semmire. Nos, a *jó valamire*, vagy a *nem jó semmire* gyógypedagógiai szemlélet és a *tündöklő szépség* nem észre vévése okozza a legtöbb problémát társadalmi, szociális és a mi új keletű bölcséleti szintünkön is.

A helyzetet még súlyosítani látszik az alkalmazott pszichológia ateista, materialista ága a behaviorizmus, amelynek már emlékképeiből is kitörlődött az emberi lélekről alkotott mindennemű elképzelés. A másik „érvágás”, ami jelentős vérvesztést okozott a gyógypedagógiának az a normalitás pszichológiai fogalmának bevezetése volt. Természetesen kell beszélnünk normalitásról, de sok esetben annak téves megközelítésével élünk. Nevezetesen a *Gauss-görbe* ábrája, ami egy harang alakú képződmény, s amelynek középső sávja adja az úgynevezett normális mezőt, két szélső területe, pedig az abnormalitást (pozitív illetve negatív irányban). Meggyőződésem, hogy rossz a *Gauss-görbe* interpretálása, hisz' maga az ábra (a görbe) szemlélteti a normalitást és nem egy

kalibrált mező. A középső sáv egy gyakoriságot, egy átlagot szemléltet, a két szélső rész, pedig a szükséges eltéréseket, amelyek így együttesen adják a normalitást. Kicsit leegyszerűsítve: az nem normális állapot, hogy mindenkinek 100-as az I. Q.-értéke, az a normális, hogy van 100-as, de van 120-as és 80-as érték is, és így tovább.

Ha lehet ilyen egyáltalán

mondani, akkor az az *erdő* a „normális”, amelyben vannak kisebb – nagyobb, öregebb – fiatalabb, egyenesebb – görbébb, termő – nem termő etc. fák. Van ilyen-olyan aljnövényzete, vannak bokrok és vannak benne kidőlt fák is, sőt „famenetes” területek is – amelyet tisztásnak nevezünk. Nos, valami ilyesmi a normális erdő. A „nem normális” erdő az egyenerdő, vagy műerdő; egyforma hosszú és nagyságú fákkal, amelyek sudár egyenesek (mert amelyik nem ilyen lenne, azt időben kivágják). Az egyenfák sora nyílegyenes hosszirányban, keresztben, átlósan, bárhogyan is nézve. Aljnövényzet nincs, azzal végez a gyomirtózás – hisz’ kárára van a szép sudár fáknak. Valami ilyenféle az abnormális erdő.

Az általunk elnevezett idealista gyógypedagógia tudja, hogy az egyenlődsdi, az egyformaság az egység megrablása. Ez a szemlélet alázattal és megértéssel veszi tudomásul a fogyatékoságot és megtalálja azokat a növekedési területeket, amelyekre a pedagógiáját építheti. Meg kell tanulnunk, hogy nem lehet mindent megváltoztatni, vannak olyan sorstörvények (karma) által meghatározott állapotok, amelyek nem defektusok, nem retardációk, nem abnormális állapotok, amelyeket meg kell reparálni, hanem értelmük és jelentésük van az érintett és a környezete számára.

Az idealista gyógypedagógia

ideákban gondolkodik, amely idea nem egy standardizált, etalon idea, hanem minden érintett személy önmaga ideája. Az idea az az „ideális állapot”, ahová a sérült ember – újabb sérülések elszennvedése nélkül – eljuthat, illetve eljuttatható. Mint ahogy a platóni szemlélet azt várja a filozófustól, hogy az egyedítől induljon az egyetemes felé, a látszat mögött kutassa a lényegit. Nem csupán azt feltételezi, hogy ez a keresés sikerrel járhat, de egyenesen azt állítja, hogy e módszer a valódi ismeret megszerzéséhez nélkülözhetetlen. Platón arra biztatja a filozófust, hogy figyelmét fordítsa el a külsődlegestől, a konkrétól, hogy a dolgoknak ne a felszínét tekintse, hanem inkább „befelé” fordulva kutassa az igazságot, mert csak így találhat rá a valóság mélyebb szintjére. Azt tanítja, hogy az érzékelésünk felfogta tárgyak valójában elsődleges esszenciáknak, valamiféle primer lényegeknak kikristályosodott alakjai, amelyeket csakis az aktív, intuitív elme képes megragadni.

Az idealista gyógypedagógia bár a földön áll, de van transzcendens bekötése, kapcsolata. Nagyon sok idealista gyógypedagógussal találkoztam, kik lehajolva a gyerekekhez, felemelve önmagukhoz „óriássá” tették őket. Nem boncolgatták a gyerekek „státuszát”, nem kívánták semmiféle skatulyába begyömöszölni a gyereket. A gyerek neve továbbra is *Évike*, *Pistike*, *Jancsika* maradt, s nem *imbi*, *diszes* vagy *hipermotil*. Merjünk idealistának lenni, merjünk korszerűnek lenni, legyünk nyitottak a szemléletváltásra, ami nem pusztán egy váltás – minden jó, ami nem a régi – hanem a régi értékek megőrzését és az új értékek megkeresését jelenti.

Még egy komoly nehézségről

kell itt számot adni, ami a gyógypedagógia, de az alap- és középfokú oktatás egészét érintő matriarchális egyensúlyvesztést jelenti. Egyszerűbben fogalmazva ez a hivatás teljes *elnőiesedését* takarja, ami viszont a gyermekek felé egyoldalú modellt kínál, s ez a csonka családok hasonló egyoldalúságával párosulva identifikációs nehézségeket is jelenthet a gyermekek számára.

A sztoikus *Epiktetosz* azt mondja: „A filozófia azzal kezdődik, hogy tudatára ébredünk gyengeségünknek, kiszolgáltatottságunknak.” Ennek analógiájára azt mondhatjuk, hogy a gyógypedagógus filozófiája azzal kezdődik, hogy tudtára ébred mások gyengeségének és kiszolgáltatottságának, miközben felébred önnön magában az az archaikus struktúra, ami a másik megsegítésére, megmentésére predesztinálja az embert. Figyelembe véve, amit *Thoreau* mond: „Annak, ha egy ember nem tart lépést társaival, az lehet az oka, hogy más ritmust hall. Hagyni kell, hadd lépjen arra a zenére, amit ő hall, bármilyen lassú és távoli is a dallam...”.